

IN MEMORIAM

IN MEMORIAM PROFESSORIS IORDANI ANDREEVI

Красимира Мутафова/ Krasimira Mutafova

На 22. 02. 2008 г. внезапно ни напусна скъпият ни учител, забележителен учен, колега и приятел – проф. дин Йордан Андреев. С неговата смърт изгубихме обичания университетски преподавател, оригиналния и обаятелен лектор, винаги търсец провокацията и в аудиторията, и в науката.

Изследователят, преподавателят и човекът Йордан Андреев имаха и ще имат една обща черта – нестандартност и ярка индивидуалност. За всички свои ученици, последователи, асистенти, приятели той бе и ще остане пряк, възискателен, респектираш. Той е емблематична фигура още сред младото поколение ентузиазирани преподаватели, определило облика на бъдещия Великотърновски университет. Така го помнят основателите на Университета – винаги изкушен да провери и “другата възможност”, дори с риск на грешки, да отхвърли общоприетите аксиоми, с подчертана склонност към собствени тези и дръзки решения на спорни въпроси.

Проф. дин Йордан Андреев бе не само един от утвърдените учени в медиевистиката, но и безспорно един от най-интересните и нестандартни изследователи на Българското средновековие.

Най-ранните му проучвания са ориентирани към проблемите на Първото българско царство. Разработените въпроси около т.нар. “хранени хора” (“*Няколко въпроса около treptos antropos в Първата българска държава*”), новата светлина, в която поставя въпроса за

мястото и ролята на народните събори в политическия живот на Първото царство, оригиналната интерпретация на изворите, открояващи идеята за общественото примирение в средновековна България, му отреждат мястото на един от най-ревностните изследователи на Ранното българско средновековие.

Постепенно въпросите, свързани с историята на Второто българско царство, получават приоритет в изследванията му. Сред широкия кръг от проблеми, към които той насочва интереса и творческите си усилия, специално внимание заслужава убедителната аргументация на идеята за приемствеността в средновековната българска държава. Интерес в научните среди предизвиква изказаното мнение за превода и записа на “Именника на българските ханове”, осъществено според него по време на управлението на цар Иван Асен II. Проф. Й. Андреев проявява последователен интерес и към теми с просопографски характер. Впечатляващи са многобройните студии и статии, посветени на бележитите личности на българската държавност – царете Иван Александър, Иван Шишман, Иван Срацимир, патриарх Евтимий. В изследванията, посветени на Иван Шишман, резултат и от продължителни теренни проучвания, Й. Андреев отново повдига въпроса за фолклора и историческата достоверност, за мита, митологемите и общественото съзнание, породили феномена “Цар Иван Шишман в народните ни предания” и в изследванията на учените. Българската държава и общество в навечерието на голямата трагедия е другата голяма тема, която от години приковава изследователския интерес на Й. Андреев, и която той интерпретира в редица свои статии, студии и монографии. През 1993 г. престижното издателство на СУ “Св. Климент Охридски” публикува докторската му дисертация “*България през втората четвърт на XIV в. (Цар Иван Асен IV – синът на цар Иван Александър)*” – изследване с подчертано приносен характер, нов прочит на неведнъж коментирани в научните изследвания документални източници “Ватиканският препис на Манасиевата хроника”, “Надгробният надпис на Иван Асен IV”, “Българската анонимна хроника от началото на XV век” и др.

Подчертаният стремеж на Йордан Андреев да разшири периметъра на изследванията си и кръга на читателската аудитория да надхвърли специализираните научни среди намира израз в проучва-

нията му върху всекидневието на българите в епохата на Второто българско царство. Те остават особено значими с умелото използване на данните от археологическите проучвания на хълмовете Царевец и Трапезица във Велико Търново, летописните бележки и други интерпретирани източници.

Специално място в научното и публицистично творчество на Йордан Андреев заема една от книгите написана с много любов *“Любовните истории в Българското средновековие”*. Сред многобройните статии, студии, монографии заслужено добър прием получават и изданията със справочен и енциклопедичен характер (*“Кой кой е в Средновековна България. Исторически справочник”* (три издания), *“България и световната история. Хронологически справочник. 30 век пр. Хр. – 19 в. сл. Хр.”*, *„Българските ханове и царе през VII – XIV в.”*).

Във всички творчески дирения на Йордан Андреев голямата му изследователска любов остана Царевград Търнов. За него не съществуваше съмнението, че този, който има намерение да проучва Българското средновековие е длъжен да живее и работи във Велико Търново.

Макар и изключително продуктивен автор, проф. Йордан Андреев далеч не се вместише в представата за „кабинетен историк”. Целият му академичен път бе потвърждение на това.

Първите студенти, на които той преподава, се срещат с него в часовете за семинарни занятия по история на Византия и средновековна българска история, а от 1978 г. той чете основен курс лекции по средновековна българска история. Дарбата му на преподавател с обаяние и въздействие върху аудиторията привлича сред ревностните му слушатели не само студенти историци. Запомнящи се остават лекциите, посветени на народните събори в историята на Първото българско царство, на бляскавия век на цар Симеон, на приемствеността в средновековната българска държава, на Царевград Търнов като духовен и културен център на източното православие и идеята за “Третия” Рим, на тревожната епоха на царуване на Иван Александър и наследниците му.

Творческият заряд, вдъхновяващ Йордан Андреев в аудиторията, ползотворно се реализира и в публикации, пряко свързани с преподавателската му работа. Популярното сред студентите монографично издание *“Семинариум по Средновековна българска история. Помощни исторически дисциплини”*, публикувано през 1979 г. и преиздадено през 1985 г., е учебно пособие, с което не би могъл да се похвалят друг университет с хуманитарен профил в страната ни. За много от студентите то е онова градивно начало, което по-късно ги насочва към задълбочена научна работа. Широк кръг читатели привлича увлекателно написаният, претърпял три издания, *„Курс лекции по история на Второто българско царство”* (1994; 1996 и 1997 г.). В него, макар и не в строго научна форма, са коментирани много от актуалните дискусии в нашата медиевистика, не е пропуснат и спорният проблем за погребението на цар Калоян. Възгледите си върху Българското средновековие Йордан Андреев развива и в два от учебниците по българска история и цивилизация за 11 клас.

Името на проф. Йордан Андреев ще остане неделимо свързано със студентския “Клуб 1300”. На него той отделяше много време, любов и внимание. Обединил студенти с изявен интерес към българската средновековна история около идеята за честване на 1300-годишнината от основаването на българската държава, по-късно клубът става една от най-популярните неформални студентски организации. За всички, които имат привилегията да участват в работата му, той е изкушението да открият неизвестното, прекрасната възможност да се докоснат до изследователската работа на терен, да се запознаят *de visu* с археологически и епиграфски паметници на българската култура. Изключително ползотворни остават проведените студентски експедиции в Провадия (1974 и 1979 г.), по долината на р. Русенски Лом (1974 г.), Карлуково (1975 г.), Садовец (1979 г.), Твърдица (1980 г.), Иваново (1980 г.), Софийско и Самоковско (“Иван Шишман – 83”), Странджа (“Парория – 84”) и др. Резултат от тези теренни проучвания са публикуваните изследвания от научния ръководител на студентските експедиции (“*Надписите при с. Иваново, Русенско, и последните години от живота на цар Георги Тертер I*”; “*Наръшская надпись князя Симеона в конце IX и начале X века*”; “*Надписите при Садовския манастир*” и др.), защитените дипломни работи и докторски дисертации на участниците в тях.

“Клуб 1300” заслужено бе гордостта на проф. Йордан Андреев. Повечето от участниците в клуба вече са защитили докторски дисертации и хабилитации, работят в престижни университети и институти у нас и в чужбина, заемат достойно място в нашата и световна медиевистика – всичко онова, на което толкова държеше приживе проф. Андреев. Пословично отговорен към израстването на своите възпитаници, той никога не прекъсваше контактите си с тях, но приемаше единствено непрекословната, абсолютната всеотдайност в изборния път на учен.

Професор Андреев бе чужд на президиумната показност, на помпозността, на „красивите”, нищо не значещи фрази, на словоблудството и на лицемерните благодарности. Превратностите в политическия ни живот през последните години го направиха склонен към тъжни констатации, лишени от обичайния му оптимизъм. Той бе крайно нетърпим към политическата мимикрия, която процъфтява и в университетските среди, както сам заявяваше в не едно свое интервю. Проф. Андреев си остана неповлиян от политическите пристрастия, а в проучванията му, както и преди промените през 1989 г., така и след това, липсваха наложени идеологеми и аксиоми.

Житейско-философските си прозрения проф. Йордан Андреев разкрива в интервю от 1999 г. по повод 60-годишнината му. С напредването на годините, според него си струва да се съжالياва не „толкова за пропуснатите шансове, колкото за несвършените неща”. Това съжаление уви, остава за нас. Защото проф. Йордан Андреев имаше да свърши още толкова много и да каже още много...

ЖИВОТ В ДАТИ

Проф. дин ЙОРДАН АНДРЕЕВ

РОДЕН: 12 април 1939 г. в гр. Добрич

УЧИ: 1957 г. – завършва средно образование в гр. Добрич

1964 г. – завършва специалност История в СУ “Климент Охридски”

РАБОТИ:

1964–1966 г. учител в гр. Добрич

ПЕРИОД НА РАБОТА ВЪВ ВТУ:

1966 г., декември – печели конкурс и е назначен за асистент по средновековна българска история във ВПИ “Братя Кирил и Методий”

1971 г. – избран за старши асистент

1971 г. – създава “Клуб 1300” във ВТУ “Св. св. Кирил и Методий” заедно с доц. Хр. Коларов

1974 г. – избран за главен асистент по средновековна българска история

1973 г. – защитава дисертация за научна степен **кандидат на историческите науки** на тема: “Проучвания върху общественно-политическата мисъл в Средновековна България”.

1980 г. – избран за доцент по средновековна българска история
от 1982 г. – член на Специализирания научен съвет по стара и средновековна история, археология, етнография и помощни исторически дисциплини към Висшата атестационна комисия на Министерски съвет

1987 г. – защитава дисертация за научна степен **доктор на историческите науки** на тема: “България през втората четвърт на XIV в. (Цар Иван Асен IV – синът на цар Иван Александър)”

1989 г. – избран за професор по средновековна българска история

СПЕЦИАЛИЗАЦИИ:

1970–1971 г. – в Сорбоната, Париж

1976, 1980 г. – в университета “Атенео”, Рим

1981 г. – в Москва

1982 г. – в Гърция

ЗАЕМАНИ ПОСТОВЕ:

1980–1987 г. – ръководител на катедра “Стара и средновековна история”

1981–1987 г. – редактор на Трудове на ВТУ “Кирил и Методий”.
кн. 3. История

1987–1989 г. – заместник-декан на Исторически факултет

1989–1991 г. – декан на Исторически факултет

1991–1999 г. – ръководител на катедра “История на средните векове”

1992 г. – отговорен редактор на Трудове на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. кн.3. История

1993 г. – избран за председател на фондация “Велико Търново”

1993–2006 г. – главен редактор на сп. “Епохи”

1995 – 1996 г. – главен редактор на Трудове на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, кн. 3. История

от 2002 г. – ръководител на катедра “История на средните векове”

НАГРАДИ:

1988 г. – удостоен с орден “Кирил и Методий” II степен за принос в развитието на историческата наука

1999 г. – получава награда “Велико Търново” за изследване и популяризиране културата на средновековна България.